

Predrag Mutavdžić in Anastassios Kampouris

Adamantios Korais in grška jezikovna politika na prehodu iz 18. v 19. stoletje

1. UVODNA OPAŽANJA

Doba 18. in 19. stoletja je osnovni okvir formacije sodobnega grškega naroda. To je obdobje grškega razsvetljenstva (Νεοελληνικός Διαφωτισμός), katerega razsežnosti so ideološke, filološke, jezikovne in filozofske. Grško razsvetljenje se je dejansko razmahnilo šele po sklenitvi miru v Küçük-Kainardžiju leta 1774. Osrednja osebnost grškega razsvetljenstva, Adamantios Korais (Αδαμάντιος Κοραΐς, 1748–1833), upravičeno velja za očeta sodobne grške jezikoslovne misli. Kot prvi izobraženec na prehodu iz 18. v 19. stoletje je, čeprav po izobrazbi ni bil jezikoslovec, skušal na pragmatičen način rešiti jezikovni problem, ki je zaznamoval več stoletij grške zgodovine, t.j. problem diglosije.

Koraisovi pogledi na jezik ter njegove ideje, pa tudi predlog za premostitev diglosije sam so prvi poskus pragmatične (ali bolje rečeno, nacionalne in, do neke mere, v političnem smislu kompromisne) izvedbe jezikovnega načrtovanja v okviru grške jezikovne politike. To je kvalitativna novost, saj v antiki in v srednjem veku ni bilo govora (niti ni moglo biti govora) o jezikovni politiki, o normiranju grškega jezika in o njegovi standardizaciji. V bizantinski dobi je stara grščina obstajala kot knjižna norma in za razliko od obdobja grškega razsvetljenstva se je ni postavljajo pod vprašaj. Prav tako na bizantinskih tleh od 12. st. dalje naletimo na razmeroma uspešne literarne eksperimente z govorjenim jezikom oziroma na poskuse uvajanja pogovornega jezika v leposlovje. A pri tem ni prihajalo do nikakršnega rivalstva med obema oblikama grščine. Od časa pozne antike dalje je skozi vsa bizantinska stoletja v bistvu šlo za isto, za težnjo, da bi se grščina povrnila k domnevemu izvoru, t. j. h klasični grščini iz zlate dobe Aten (5. in 4. st. pr. Kr.). Za aleksandrinske slovničarje je bil ta jezik tako v skladenjskem in oblikoslovnem kot

v leksikalnem pogledu bolj dovršen kot pogovorna (helenistična) grščina, ki je v tisti dobi doživela vrsto sprememb in se posledično znatno oddaljila od klasične grščine. Po Browningu so prav aleksandrinski filologi na vse možne načine nasprotovali pisni in govorni rabi helenistične kojne in ju onemogočali¹ ter na ta način postavili temelje za diglosijo.² Ta je pomenila krepitev aticističnih teženj znotraj grškega pisnega jezika in njegovo oddaljevanje od živega ljudskega jezika. Pri tem pa je treba upoštevati, da je bil omenjeni vidik jezikovne politike oziroma njeno izvajanje omejen na majhen krog izobraženih in pismenih ljudi. V času med 2. in 5. stoletjem po Kr. je izobraženska grščina postala tudi jezik cerkve, od 6. st. dalje je bila hkrati jezik Bizantinskega cesarstva.

2. GRŠKI JEZIK V 18. IN 19. STOLETJU

Na prehodu iz 18. v 19. stoletje so se razprave o grškem jeziku in o diglosiji med grškimi izobraženci odvijale v drugačnih razmerah, ki so tvorile posebno zgodovinsko ozadje. Temu se ne gre čuditi, saj so očitne razlike med pisano in govorjeno jezikovno obliko privedle do stanja, ko se je pisani (učeni) jezik (in slog) strogo navezoval na javno, govorjeni jezik pa na zasebno sfero. Grški izobraženci tega obdobja so se zavedali dejstva, da so se meje med obema jezikovnimi kategorijama premaknile in da je ljudski jezik sčasoma postal pretežno narečna in leksikalna mešanica, ki nikakor ni bila skladna s predstavami o (vzvišenem) jezikovnem idealu.

V obdobju, o katerem govorimo, so se pojavile štiri jezikovne opcije, skladne s štirimi družbeno-političnimi pogledi:

1. prva si je prizadevala za brezkompromisno nadaljevanje bizantinske jezikovne politike in prakse;
2. druga si je prizadevala za vrnitev h klasični grščini;
3. tretja si je prizadevala govorjeni jezik »očistiti«³ vseh pridobljenih elementov, ki so se v grščini ustalili v času po koncu klasične dobe;
4. četrta si je prizadevala za uveljavitev ljudskega jezika, ki bi tako postal osnova za novogrški knjižni jezik.

Prve tri opcije so se očitno naslanjale na grško pisno tradicijo. Prvi, ki je skušal na grški jezik pogledati s sinhronega vidika, je bil Dimitris Katartzis (Δημήτρης Καταρτζής, ok. 1730–1807). Njegova *Slovnica grškega jezika*

¹ Browning, *Medieval and Modern Greek*, 44–45.

² Diglosijo v skladu s Fergusonovo definicijo razumemo kot stanje, v katerem govorci pri svojem komuniciranju izmenoma uporabljata dva jezikovna sistema, ki sta natančno določena s sociološkim kontekstom; Ferguson, »Diglossia«, 325, 340. Na ta način je Ferguson pokazal na obstoj dihotomije med govorjeno in pisno obliko jezika, ki sta med sabo v časovnem in prostorskem smislu razmeroma jasno ločeni.

(Γραμματική γης γραϊκικής γλώσσας) temelji na krajevnem govoru Grkov iz Konstantinopla.³ Katartzis je menil, da ne sme biti nikakršnih preprek za širitev znanja, kar je v praktičnem smislu pomenilo, da je potegnil jasno diahrono razmejitev med grščino klasične in sodobne (t.j. Katartzisove) dobe. A njegov predlog je, ne glede na to, da je bil v kvalitativnem pogledu nov in radikalen, kot neosnovanega zavrnil poglavitni predstavnik tradicionalistov Evgenij Voulgaris (Ευγένιος Βούλγαρης, 1716–1806).⁴ Po njegovem prepričanju je bila edino klasična grščina jezik, ki je bil zmožen postati izrazno sredstvo Grkov in je imel ustrezne predpogoje za to, da se na njem zgradi šolski sistem. Takšne ideje je še pred njim izrazil izobraženi fanariot Nikolaos Mavrokordatos (Νικόλαος Μαυροκορδάτος, 1670–1730) v delu *Filotejevo kratkočasje* (Φιλοθέου Πάρεργα): samo grščina, ki temelji na starogrški (t.j. atiški) osnovi, je primerna za kakršno koli akademsko razpravo.⁵

Nikakršno naključje ni, da je prav Voulgaris zagovarjal tradicionalistično stališče. Čeprav duhovniškega stanu, je bil na prehodu iz 18. v 19. stoletje eden najvplivnejših glasnikov grške urbane populacije v Konstantinoplu. Postopno prebujanje grške nacionalne zavesti, do katerega je prišlo v teku 18. st., še posebej pa v obdobju grškega razsvetljenstva, je zaznamovalo tudi jezikovno sfero. Številni grški intelektualci so sprejemali jezikovni kod, ki ga je propagirala ekumenska patriarhija, to je klasično atiščino. To stališče, ki je v grškem jezikovnem konfliktu igralo dominantno vlogo vse do l. 1852, je bilo po Papaderosu povezano s položajem, ki ga je tik pred nastankom neodvisne grške država imela ekumenska patriarhija v okviru večnacionalnega pravoslavnega prebivalstva Otomanskega cesarstva.⁶ Aticistični jezikovni kod, uradni jezik ekumenske patriarhije, je bil dozdevni simbol večnacionalnosti in je znotraj različnih pravoslavnih ljudstev deloval kot svojevrstna *lingua franca*.

Med letoma 1760 in 1821 se je pri Grkih postopno krepila meščanska elita, katere poslanstvo je bilo postati nosilni steber sodobne grške države in nacije tako v gospodarskem kot v intelektualnem pogledu. V takšnih okoliščinah je nujno moralo priti do sprememb na vseh področjih, vključno z jezikovnim. A druga polovica 18. st. je Grkom prinesla streznitev: bolj ko se je približevalo k sklepni rešitvi vprašanje prihodnosti grškega naroda, bolj so se v krogih grških izobražencev zaostrovala nesoglasja v zvezi s končno podobo jezika, ki bi najbolje predstavljal grško nacijo. Dodatni problem je predstavljalo dejstvo, da so do tega časa Grki pisali bolj ali manj neenotno obliko jezika, odvisno od posameznikovih preferenc.⁷ Tega se je dobro zavedal Voulgaris, po Megasovem mnenju⁸ glavni pobudnik za uveljavitev jezikovne politike, ki bi v

3 Beaton, *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Λογοτεχνία*, 374.

4 Δημαράς, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, 177–78.

5 Κιτρομηλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, 222–23.

6 Papaderos, *Metakinesis*, 88–89.

7 Mackridge, *Language and National Identity*, 80.

8 Μέγας, *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*, 5.

jeziku vzpostavila red. V predgovoru svojega dela *Logika Voulgaris* piše, kako je za gojenje filozofije nujno potrebno znanje klasične grščine, zato je treba »ničvredne knjižice, ki hočejo filozofirati v vulgarnem jeziku, preganjati«. ⁹ Kot pravi sam Korais, je to delo pomembno iz treh razlogov: ¹⁰

1. zaznamuje začetek prenove grške kulture
2. z njim se odpre jezikovno vprašanje
3. odpre se vprašanje reforme celotnega izobraževalnega sistema

Voulgaris je v jezikovnem pogledu strog konzervativec: vsi izobraženi Grki so sposobni brati in razumeti starogrško filozofijo, saj so si v času šolanja pridobili vse za to potrebno znanje in razumevanje. Zato bi bilo treba filozofijo pisati v stari grščini. Za Voulgarisa je ljudski jezik grd, *monstrum* z vidika vsakega poznavalca klasične grščine in neprimeren za izražanje abstraktne misli. ¹¹

A prvi, ki je pri Grkih jasno definiral jezikovno vprašanje in celotno z jezikovnim načrtovanjem ter z jezikovno politiko povezano problematiko, je bil učeni Grk z Vlaškega Josip Moisioudaks (Ιώσηπος Μοισιόδαξ, 1730–1800), učenec Evgenija Voulgarisa. Kot je pokazal Megas, ¹² je bil Moisioudaks prvi zagovornik ljudske grščine, kar je očitno iz predgovora k njegovemu prevodu Muratorija (Lodovico Antonio Muratori) iz leta 1761. ¹³ Kot trdi N. Giakovaki, je to najstarejše ohranjeno besedilo, napisano v zagovor govorjenemu jeziku. ¹⁴ Za Moisioudaksa je ustno izročilo grškega ljudstva največje jezikovno bogastvo, na katerega bi vsakdo moral biti ponosen. Logično bi bilo torej pričakovati, da bo sam v svojih delih uporabljal ljudski jezik in bil tako v svojih stališčih dosleden. Toda Moisioudaks je predgovor napisal v zelo učenem in izrazito starinskem jeziku in slogu. Tako kot njegov učitelj se je tudi Moisioudaks zavedal pomanjkljivosti ljudskega jezika, zato je čutil potrebo po kovanju novih besed in izrazov. Dejansko se je na ta način jasno izkristaliziralo ključno vprašanje, se pravi vprašanje jezikovne norme.

3. KORAIIS IN JEZIKOVNA IDEOLOGIJA

Koraisovo razmišljanje o jeziku je ubiralo neke vrste srednjo pot: po eni strani je zagovarjal prepričanje, da se vsak jezik spreminja, kar pomeni, da je uvidel, kako se vsak jezik razvija in napreduje; a po drugi strani je zagovarjal tudi razmeroma stroga konzervativna stališča.

⁹ Βούλγαρης, *Λογική*, 49.

¹⁰ Κοραΐς, *Αλληλογραφία*, 12–13.

¹¹ Αγγέλου, *Εισαγωγή στον Κοραΐ*, 30–31.

¹² Μέγας, *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*, 10.

¹³ Gre za prevod dela *La filosofia morale esposta e proposta ai giovani* (Verona, 1737).

¹⁴ Γιακοβάκης, »Καθομιλούμενη και τυπογραφία«, 176.

Njegova konzervativnost se odraža v dejstvu, da ni podpiral ideje, naj ljudski jezik oziroma jezik »brez zakona« (pravil) postane osnova za pisni jezik. Čeprav je bil mnenja, da je za sodobno grščino ljudski temelj ključnega pomena, je Korais v svojih poskusih vnesti v jezik red in ga organizirati želel uveljaviti lastne zakonitosti, ki so posegale preko jezikoslovnih načel. V tem pogledu lahko rečemo, da je bil prvi jezikovni zakonodajalec (γλωσσικός νομοθέτης).

V poskusu pomiriti nepremostljive razlike so Koraisova filozofska razmišljanja o jeziku temeljila na tako imenovani »jezikovni poenostavitvi«: ni bil niti za uvedbo klasične grščine, saj je šlo za časovno precej odmaknjeno razvojno fazo jezika, niti ni bil podpornik ljudskega jezika, ki je v intelektualnih krogih veljal za vulgarnega. Na ta način je prišel do tako imenovane ideje »srednje rešitve«, ki je bila plod pragmatičnih, v prvi vrsti pa ideoloških okoliščin.

Silverstein je v svojem razmišljanju o vlogi ideologije v jeziku predlagal definicijo, da je »jezikovna ideologija vrsta točno določenih prepričanj o jeziku, ki jih govorniki tega jezika dojemajo kot racionalne ali z njimi utemeljujejo določeno jezikovno strukturo in njeno rabo«. ¹⁵ Če se poudarek postavi na rabo, je Silversteinovo definicijo možno dopolniti s Friedrichovo trihotomijo ¹⁶ ali s tremi najpomembnejšimi ravnmi jezikovne ideologije:

1. osnovna je pojmovna raven, predstave, ki jih imajo člani neke družbe/skupnosti/naroda o svojem jeziku v smislu elitističnih jezikovnih evalvacij, kakršne so »koristen«, »prestižen«, »pravilen« ipd.
2. druga raven je pragmatična: gre za sistem promoviranja trajne ali spremenljive socialne in družbene ureditve, ki pride do izraza vsakič, ko elita skuša vzpostaviti standardni jezik kot orodje in simbol nacionalne družbe;
3. tretja je kritična raven in se navezuje na določeno skupino dejansko obstoječih pojasnil in lažnih prepričanj, ki se jih izrablja za to, da bi se zakrinkala politična nadvlada.

Pri Grkih so na prehodu iz 18. v 19. st. delovali vsi trije naštetih dejavniki, ki so se prenesli tudi na področje nacionalne ideologije: pristaši ljudskega jezika, tako imenovani dimotičisti (δημοτικιστές), so se navezovali na kasnejšo politično opcijo napredne liberalne levice, medtem ko so se pristaši starinskega jezika in podporniki jezikovnega purizma navezovali na politično opcijo konzervativne desnice. Težnja tradicionalistov, da bi se v največji možni meri gojila klasična grščina, posledica katere je starinskost sodobnega grškega jezika, se je skladala s splošnejšimi težnjami po obuditvi antike kot edinem sredstvu, ki bi lahko nastajajoči novogrški državi dalo potrebno legitimnost,

¹⁵ Silverstein, »Language Structure and Linguistic Ideology«, 193.

¹⁶ Friedrich, »Language, Ideology and Political Economy«, 301, 309.

obenem pa so bile to težnje, ki so bile v Zahodni Evropi deležne brezpogojne podpore.¹⁷

Ko govorimo o grških meščanskih intelektualnih krogih v matici in diaspori na prehodu iz 18. v 19. st., moramo poudariti, da je bila zanje osebnost Adamantiosa Koraisa ključna, če ne celo usodna. Njegovi pogledi, ne samo na jezik, temveč tudi na izobraževanje, politiko in religijo so pomembno vplivali na formiranje kasnejše grške nacije, čeprav v nekaterih detajlih niso bili povsem novi. Že Stefanos Kommitas (Στέφανος Κομμήτας, 1770–1873) je tako v svoji *Praktični Slovnici* (Παιδαγωγός ή Πρακτική Γραμματική) l. 1800 izrazil prepričanje, da je stari jezik možno uporabiti kot pogovorno *kojnë*, a da so za kaj takega nujno potrebne njegove izboljšave. Še pred koncem 19. st. je bil skoraj enakega prepričanja bukareštanski intelektualec Lampros Fotiadis (Λάμπρος Φωτιάδης): po njegovem mnenju je klasična grščina »zbolela«, zato so za njeno »ozdravitev« nujno potrebna »zdravila«.¹⁸ A Neofitos Doukas (Νεόφυτος Δούκας, 1760–1845) je bil skupaj s Panagiotisom Kodrikasom (Παναγιώτης Κωδρικός) in Atanasijem Parijem (Αθανάσιος Πάριος, 1721–1813) idejni vodja grške carigrajske intelektualne elite, ki je imela tovrstne ideje za povsem zgrešene, češ da je klasična grščina kot jezik grške kulture, grškega pravoslavja in cerkve, pa tudi grške meščanske kulture in civilizacije, nenadkriljiva.

V dobi razsvetljenstva je v francoski intelektualnih krogih prevladalo Condillacovo prepričanje (Étienne Bonnot de Condillac, 1715–1780), da jezik do določene mere odraža značaj naroda.¹⁹ Ker je Korais živel v Parizu in se gibal v omenjenih krogih, je kot grški Lessing svojega časa (tako Kondilis)²⁰ sprejel to idejo, ki pa je v njegovih lastnih razmišljanjih dobila nekoliko spremenjen pomen: »značaj celotnega naroda se spozna preko jezika«.²¹ Logična premisa tega sklepa je naslednja: če se izhaja iz stališča, da je sodobni (t.j. ljudski) jezik barbarski, in takšen je bil po prepričanju tradicionalistov, tedaj je barbarski tudi grški narod. Če se spremeni ali zamenja značaj grškega (ljudskega) jezika, potem se bo nujno moral spremeniti oz. zamenjati tudi sam značaj grškega naroda. Zato je bila za Koraisa »jezikovna reforma organski del splošnega napa, usmerjenega k narodovi kulturni prenovi«.²²

S tem ko je na zgodovinskem prizorišču nastopil Adamantios Korais, ni bila za Grke rešitev dileme, ali prevzeti čisti ljudski ali čisti klasični jezik, nič lažja. Gotovo je, da je bil ta razsvetljenec izjemno izobražen – bil je prvi sodobni grški filolog na evropskem nivoju, ki je hkrati dejavno pripomogel k splošnemu razcvetu evropske filologije in klasičnih študijev, ter član ugledne akademske skupnosti, na čelu katere je bil eden največjih tedanjih

17 Herzfeld, *Ours Once More*.

18 Κορδάτου, *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*, 88.

19 Davies, »Nineteenth-Century Linguistics«, 34–35, 115.

20 Κοντύλης, *Ο Ελληνικός διαφωτισμός*, 146.

21 Κοραΐς, *Αλληλογραφία*, 52.

22 Κιτρομιλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, 79.

poznavalcev antike, Jean-Baptiste Gaspard d'Ansse de Villoison (1750–1805). Korais, ki se je zavedal, da zaradi nerešene jezikovne problematike v Grčiji ne more biti nacionalne enotnosti, je med prvimi nastopil z idejo poenotene novogrške države. Idejo je predstavil v enem od svojih predgovorov, kjer pravi, da je za stvaritev česa takega nujno izvesti spremembe v izobraževanju, saj se bo priborjena svoboda lahko ohranila samo pod pogojem, da se dvigne izobrazbena raven prebivalstva.

Po njegovem mnenju bi bilo za te spremembe, ki so vključevale tudi spremembe v jeziku, potrebnega približno pol stoletja. Bistvo sprememb je vsebovalo troje elementov:²³

1. klasična grščina je ključ grškega izobraževanja; mladi rod mora poznati njegovo osnovo, da bi lahko potrdil pravico do nacionalne avtonomije;
2. pisana sodobna grščina, katere temelj je klasični jezik, mora biti logična in mora imeti ustaljeno slovnico in pravila, kot tako pa jo je treba obenem uporabljati kot pogovorni jezik;
3. ker ljudska grščina predstavlja izhodiščno točko, se mora zato, da bi se v kar največji meri približala klasičnemu vzoru, podvreči »popravkom«, »dodelavi«.

Ker se globoko zaveda značaja grščine in njene vloge v grški družbi, Korais o njej zapiše naslednje:

Η γλώσσα μας είναι το εργαλείον, με το οποίον η ψυχή πλάττει πρώτον ενδιαθέτως, έπειτα προφέρει τους λογισμούς της. Όταν το εργαλείον είναι ανακόνητον, ιωμένον, ή κακά κατασκευασμένον, ατελές εξ ανάγκης μένει και το έργον του τεχνίτου (Κοραής, *Άπαντα τα πρωτότυπα έργα*, 800).

Naš jezik je orodje, s katerim duša najprej snuje umsko, nato pa svoje misli izraža. Kadar je orodje nerazumljivo, poškodovano ali slabo grajeno, nujno ostane nedovršeno tudi snovalčevo delo.

Koraisova zrela razmišljanja, katerih skupni imenovalec je jezikovna politika in jezikovno načrtovanje, se v osnovi naslanjajo na troje rešitev, predlaganih v predrevolucionarnem obdobju:

1. pisani (nacionalni) jezik se mora nujno navezovati na tradicionalni pisani jezik;²⁴

²³ Te Koraisove ideje, ki jih je prvič formuliral v pismu iz l. 1804, naslovljenem na prijatelja Vasilija, so nekoliko natančneje obrazložene v predgovoru k njegovemu prevodu Heliodorovega romana *Etiopske zgodbe* (Αιθιοπικά; Κοραής, *Άπαντα*, 823–56).

²⁴ Pri tem ni jasno definirano, za kateri jezik gre.

2. pogovorni jezik mora dobiti primerno obliko zapisa (μεταγραφή), da bi sploh lahko zaživel in bil sprejet v širše družbene okvire;
3. najti je treba neko tretjo zadovoljujočo rešitev, ki naj jo po možnosti zaznamuje manjša konvergenca kot prva dva predloga.

4. ZAKLJUČNO RAZMIŠLJANJE

Ko je govora o problemu grškega jezika in njegove oblike, so v obdobju pred grško vstajo (konec 18. – začetek 19. stoletja) obstajale tri struje, ki jih predstavljajo:

1. aticisti, tradicionalisti, konzervativci, imenovani tudi »antikvaristi« (αττικιστές, αρχαϊστές)
2. dimotacisti, imenovani tudi »vulgarneži« ali »narodnjaki« (χυδαϊστές, δημοτικιστές)
3. tako imenovani »spravljivi« (διαλλακτικοί)

In medtem ko sta bili prvi dve struji v svojih zahtevah brezkompromisni, so pripadniki do tedaj spravljive tretje struje skušali dokazati, da je smotrno in nujno sožitje obeh tez. Pri tem so se naslanjali na Koraisovo rešitev in kasneje na katarevuso. Kot je videti, so bili prav oni zaslužni, da se od l. 1821 (uradno od l. 1830) pa vse do danes za grščino uporablja tradicionalno poimenovanje, t.j. »helenski« jezik (ελληνική γλώσσα), in da je bil izraz »romejski« jezik opuščen kot presežen. Na ta način je omenjena struja sklenila kompromis z dimotacisti in jih pridobila zase.²⁵ Že l. 1880 pa je ponovno izbruhnil silovit spor v zvezi z vprašanjem, ali je v književnosti potreben ljudski jezik in ali je v njem možno pisati umetniška dela. Reakcija je bila povsem razumljiva, saj je Koraisova ideja izgubila svoj bistveni poudarek: katarevusa je postala skrajno starinski jezik, ki ni imel nič več skupnega z izhodiščno idejo o »pravljjenem« jeziku.

Temeljni element Koraisove zamisli o poskusu standardizacije grškega jezika so bile vzporednice med starogrško in sodobno obliko jezika na eni strani ter na drugi strani poskus, da bi se sodobni grški jezik normiral in obogatil. Sprva je bil njegov namen omejen na filološko-eksplikatorno metodo, jezikovna forma je torej služila kot sredstvo za pojasnjevanje nejasnih in/ali težje razumljivih mest v klasičnih besedilih. S tega vidika je Koraisov pristop še posebej pomemben, saj je omogočal spoznavanje klasične grščine

²⁵ Pri tem ji je bil v veliko pomoč tudi sam splet zgodovinskih okoliščin, še posebej odkritje, do katerega je prišlo takoj po izbruhu slabo organizirane vstaje na Vlaškem l. 1821, da vrh tajne fanariotske organizacije »Prijateljsko združenje« (Φιλική Εταιρεία) sestavljajo izključno izbrani in obenem bogati Grki in da v njej ni prostora za običajne ljudi.

tako na podlagi ljudskega jezika kot tudi na podlagi starejših razvojnih stopenj grščine.²⁶

Gledano z današnjega zornega kota je jasno, da Koraisova jezikovna reforma ali, bolje rečeno, njegov poskus izvedbe jezikovnega načrtovanja ni mogla uspeti, čeprav je imel obilo znanja in strokovnosti. Koraisov poskus normiranja sodobnega grškega jezika na način, pri katerem bi se formalno »popravile« vse oblikoslovne, pa tudi skladenjske ljudske prvine v grškem jeziku, se je izkazal za prisiljenega in zgrešenega, saj je bilo nemogoče spojiti dve povsem ločeni in časovno medsebojno razmeroma močno oddaljeni jezikovni formi v celoto samo zato, da bi se nekako dosegel konsenz dveh nepomirljivih strani.²⁷

BIBLIOGRAFIJA

- Αγγέλου, Άλκης. *Εισαγωγή στον Κοραή*. Atene: Εστία, 1994.
- Beaton, Roderik. *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Λογοτεχνία*. Atene: Νεφέλη, 1996.
- Browning, Robert. *Medieval and Modern Greek*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Βούλγαρης, Ευγένιος. *Η Λογική εκ παλαιώντε και νεωτέρων*. Leipzig: Breitkopf, 1776.
- Davies, Anna Morpurgo. »Nineteenth-Century Linguistics«. V: Giulio Lepschy, ur. *History of Linguistics*, 4. zv. London in New York: Routledge, 1998.
- Δημαράς, Κ. Θ. *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. Atene: Ερμής, 2002.
- Ferguson, Charles A. »Diglossia«. *Word* 15 (1959): 325–40.
- Friedrich, Paul. »Language, Ideology and Political Economy«. *American Anthropology* 91 (1989): 295–312.
- Γιακωβάκη, Νασία. »Καθομιλούμενη και τυπογραφία: όροι της διευρύνσης του ελληνικού αναγνωστικού κοινού κατά τον 18^ο αιώνα«. V: Ν. Δ. Παππανικολάου, ur., *Χρήσεις της γλώσσας*, 175–206. Atene: Σχολή Μωραΐτη-Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2005.
- Herzfeld, Michael. *Ours Once More: Folklore, Ideology and the Making of Modern Greece*. Austin: University of Texas Press, 1982.
- . *Anthropology Through the Looking Glass: Critical Ethnography. Margins of Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- Κιτρομιλίδης, Πασχάλης Μ. *Νεοελληνικός Διαφωτισμός: οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*. 1. izd. Atene: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1996.
- . »Γλωσσικός αρχαισμός και φιλοσοφική ανανέωση«. V: Μ. Ζ. Κοπιδάκης, ur., *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας*, 219–32. Atene: ΕΛΙΑ, 2000.
- Κοντύλης, Παναγιώτης. *Ο Ελληνικός διαφωτισμός. Οι φιλοσοφικές ιδέες*. Atene: Θεμέλιο, 1988.

²⁶ Tu velja spomniti, da je bil Korais prvi grški razsvetljenec, ki se je zanimal za bizantinsko (t.j. srednjeveško) grščino. Prav po njegovi zaslugi so bile objavljane *Ptohoprodomove pesmi* (Πτωχοπροδρομικά ποιήματα), eno najpomembnejših besedil srednjeveškega ljudskega pesništva.

²⁷ Razprava je nastala v okviru projekta Ministrstva za izobraževanje in tehnični razvoj Republike Srbije »Jezici i kulture u vremenu i prostoru«, št. 178002. Avtorjev naslov: predrag.mutavdzic@fil.b.ac.rs.

- Κοραΐς, Αδαμάντιος. *Αλληλογραφία*. 1. zv. Atene: Εστία, 1804 (ponatis 1984).
 ———. *Άπαντα*. 1. zv. Atene, s.e., 1969.
 ———. *Άπαντα τα πρωτότυπα έργα*, 1. zv. Izdal in recenziral Γ. Βαλέτας. Atene: Δωρικός, 1964.
 Κορδάτος, Γιάννης. *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*. Atene: Εκδόσεις Μπουκουμάνη, 1973.
 Mackridge, Peter. *Language and National Identity in Greece 1766-1976*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
 Μέγας, Αλέξανδρος Ε. *Ιστορία του γλωσσικού μας ζητήματος*, 1. zv. Atene: Ι. Δ. Κολλάρος & Σία, 1927.
 Papaderos, Alexandros. *Metakensis. Griechenlands kulturelle Herausforderung durch die Aufklärung in der Sicht des Korais und des Oikonomos*. Meinsenheim am Glor: Verlag Anton Hain, 1970.
 Silverstein, Michael. »Language Structure and Linguistic Ideology«. V: Paul R. Clyne, William F. Hanks in Carol L. Hofbauer, ur., *The Elements: A Parasession on Linguistic Units*. 193–247. Chicago: Chicago Linguistic Society, 1979.

Prevod Jerneja Kavčič

ADAMANTIOS KORAI AND THE GREEK LANGUAGE POLICY AT THE TURN OF THE 18th TO THE 19th CENTURIES

Summary

The present study outlines and examines the attempts at a standardisation of the Modern Greek language made during the crucial period of national formation, which coincided with the Greek Enlightenment (Νεοελληνικός Διαφωτισμός). The turn of the 18th to the 19th centuries was the period when the Greek language question (το ελληνικό γλωσσικό ζήτημα) first appeared in Greek society. Marked by the complicated diglossia situation, this question itself and the suggested solutions were strongly influenced by four different socio-political visions of an independent Greek society, as well as by the conflicting opinions on, and calls for, language codification and standardisation. Although several proposals for a language reform were put forward, none of them was found satisfactory or widely accepted, since they were unable to solve the diglossia and offer a good language basis for the education of the generations to come.

In terms of language policy and language planning, the proposal of the first modern Greek linguist, Adamantios Korais, represented a so-called 'middle way' (μέση οδός). Korais neither fully accepted common vernacular Greek nor rejected Ancient Greek, which was impossible to neglect with its weight of ancient heritage. While his proposal initially seemed likely to solve the Greek diglossic situation, it unfortunately failed to do so and in fact exacerbated the situation.